

РЕЗУЛЬТАТИ САМІТУ ГЛАВ КРАЇН БУХАРЕСТСЬКОЇ ДЕВ'ЯТКИ, ЩО ВІДБУВСЯ 10 ЧЕРВНЯ 2022 р.

О. Давимука, центр зовнішньополітичних досліджень НІСД

В аналітичній записці розглянуто результати саміту глав країн Бухарестської дев'ятки, який відбувся 10 червня 2022 р. в Румунії, висвітлено основні позиції держав регіону щодо актуальних питань безпеки, проаналізовано основні пункти ухваленої за результатами саміту декларації держав Бухарестської дев'ятки та їх значення для України.

Висновки

За умов широкомасштабної збройної агресії РФ проти України держави Бухарестської дев'ятки (В9) демонструють узгоджені позиції щодо необхідності посилення передової присутності Північноатлантичного альянсу на його східному фланзі, адаптації майбутньої Стратегічної концепції НАТО-2030 до нового безпекового контексту, повернення Альянсу до першочергової ролі оборонного блоку з акцентом на колективній безпеці.

Держави В9 на рівні стратегічної оцінки безпекового середовища усвідомлюють наближення з боку Росії реальної загрози для своїх кордонів, що мотивує їх виступати єдиним фронтом та наголошувати на гарантіях Альянсу щодо захисту у випадку можливого нападу. Саміт НАТО в Мадриді має продемонструвати, наскільки відповідні потреби враховані у новій Стратегічній концепції НАТО-2030.

Результати зустрічі В9 у Бухаресті продемонстрували єдність позицій усіх держав регіону (включно з Угорщиною) щодо підтримки євроатлантичних устремлень України, а також її прагнення до європейської інтеграції, що особливо важливо в контексті перспектив надання нашій країні статусу кандидата на членство у ЄС. Узгоджена позиція держав В9 важлива в рамках

консолідації політики НАТО щодо стримування Росії, включно із наданням Україні матеріально-технічної допомоги та продовженням/посиленням санкційного режиму проти РФ.

Нещодавно, а саме 10 червня 2022 р., в м. Бухаресті (Румунія) відбувся саміт Бухарестської дев'ятки – платформи для проведення консультацій та координації спільних позицій із безпекових питань серед країн східного флангу НАТО. Цього разу зустріч проходила на рівні президентів держав Балтії, Вишеградської групи, а також Румунії та Болгарії. Генеральний секретар НАТО Єнс Столтенберг у саміті брав участь в онлайн-режимі. Зважаючи на традиційну важливість позиції Сполучених Штатів, для держав Центральної та Східної Європи (зокрема, для ініціаторів платформи Бухарестської дев'ятки – Румунії та Польщі) позитивним сигналом стало те, що напередодні саміту американський президент Джо Байден підтвердив «прихильність США до безпеки східного флангу НАТО».

Основною метою зустрічі стало обговорення державами – членами східного флангу Альянсу широкомасштабного вторгнення РФ в Україну та безпекових наслідків російської воєнної агресії для НАТО. Ключовою відмінністю від попередніх самітів було те, що розглядалося питання стосовно адаптації держав – учасниць цієї платформи до ведення на континенті повноцінних воєнних дій, трансформації потенційних безпекових загроз – у реальні. Ця зустріч стала попереднім заходом і т. зв. «проміжним» етапом перед запланованим на кінець червня 2022 р. самітом НАТО в м. Мадриді (Іспанія), на якому державам регіону важливо дотримуватися консолідованої позиції, що враховуватиметься під час ухвалення Стратегічної концепції НАТО-2030.

Передумови проведення зустрічі

З початку широкомасштабної збройної агресії РФ проти України військово-політичні консультації в рамках В9 *значно інтенсифікувалися на різних рівнях*. Перший саміт на рівні керівників держав відбувся в Польщі на наступний день після вторгнення – 25 лютого 2022 р. Тоді сторони висловили однозначну підтримку територіальній цілісності, незалежності та суверенітету України, засудивши агресивні дії РФ, а також обговорили нові безпекові реалії для Центральної та Східної Європи. Президент Польщі Анджей Дуда у своїй вступній промові заявив, що *настав час для фундаментальних змін у військовій*

сфері на східному фланзі НАТО, а відповідна «військова адаптація» (military adaptation) регіону вже більше не може розглядатись як довгострокова мета – вона потрібна тут і зараз¹.

Відповідну позицію держав В9 у Північноатлантичному альянсі було почуто. На позачерговому саміті НАТО 24 березня 2022 р. союзники ухвалили рішення про активізацію оборонних планів і головне – про розгортання Сил реагування НАТО та розміщення військ чисельністю 40 тис. чол. на східному фланзі. Держави – члени Альянсу домовилися про створення й розгортання чотирьох додаткових багатонаціональних бойових груп у Болгарії, Угорщині, Румунії та Словаччині². Широкомасштабна збройна агресія РФ проти України спонукала переоцінити ставлення до питань безпеки навіть ті держави східного флангу, де раніше розміщення сил союзників призводило до суперечностей (наприклад, у Словаччині до 24 лютого ц. р. не було суспільно-політичного консенсусу з питання присутності сил Альянсу на її території).

Консультації між державами В9 увесь цей час продовжувалися й на інших рівнях. Так, 31 березня 2022 р. в м. Братиславі (Словаччина) відбулася зустріч між керівниками зовнішньополітичних відомств³. Під час цього міжнародного заходу знову обговорювалися питання збройної агресії РФ проти України, майбутнє Альянсу, включно з новою Стратегічною концепцією НАТО-2030, а також потреба посилення оборони та стримування (зокрема, передової присутності Альянсу в регіоні). Наступна зустріч, уже на рівні міністрів оборони держав Бухарестської дев'ятки, відбулася в Румунії напередодні саміту В9 – 6 червня 2022 р.⁴.

У спільній заяві⁵ за результатами зустрічі міністри оборони закликали до збереження єдності щодо посилення політичної та практичної допомоги Україні, висловили повну підтримку заходів Альянсу з посилення потенціалу стримування та оборони у відповідь на дії РФ та її військову присутність у

¹ Див.: URL: <https://www.president.pl/news/president-calls-for-military-aid-to-ukraine,49477>

² Див.: URL: https://www.nato.int/cps/en/natohq/official_texts_193719.htm

³ Див.: URL: <https://www.gov.pl/web/diplomacy/deputy-minister-pawel-jablonski-represents-mfa-at-bucharest-nine-meeting-in-bratislava>

⁴ Див.: URL: https://english.mapn.ro/cpresa/5696_bucharest-9-defence-ministers-meeting

⁵ Див.: URL: https://www.mapn.ro/cpresa/17469_joint-statement-by-the--defence-ministers-of-the-bucharest-9

регіоні. Під час зустрічі була досягнута домовленість на рівні очільників оборонних відомств про розроблення конкретних заходів, які будуть представлені на саміті в Мадриді, щодо збільшення передової присутності сил НАТО в державах В9. Отже, всі проміжні етапи консультацій перед зустріччю 10 червня засвідчили *чітку спрямованість політики держав регіону на підтримку України, засудження воєнної агресії РФ, відстоювання безпекових інтересів у рамках Північноатлантичного альянсу.*

Позиції держав В9 щодо питань безпеки

Платформу В9 не можна назвати однорідною: держави регіону мають різні національні інтереси та відмінності в сприйнятті питань безпеки. Вони по-різному позиціонують себе в регіоні та вибудовують відносини із сусідами. Для кожної держави існує власний безпековий контекст зі своїми особливостями.

Польща є однією із засновниць ініціативи В9 і виступає з позиції регіонального лідера. Ця держава найбільш активно лобіює інтереси України у Європі та виступає за максимально жорсткий підхід НАТО до РФ. Румунія – друга держава – засновниця В9, своєю чергою, також претендує на регіональне лідерство. Вона активно підтримує ініціативи з розміщення сил НАТО на східному фланзі та усвідомлює небезпеку військової присутності РФ у регіоні Чорного моря.

Позиція держав Балтії, які зазвичай додержують спільного підходу щодо питань безпеки, також має свої особливості. Литва, як і Польща, має потенційну *безпосередню загрозу* з боку Білорусі та Калінінградської області РФ. Естонія та Латвія, крім того, зазнають серйозних російських *гібридних впливів*, зокрема через наявність великої кількості російськомовного населення.

У Чехії зовсім недавно, після оновлення парламенту та уряду, сталася *переоцінка підходів до безпеки*, коли змінилася пріоритетність російської загрози для національних інтересів держави. Словаччина та Болгарія відчують *серйозні впливи РФ* в економічному (залежність від енергоносіїв) та інформаційному просторах, а також виявляють *обережне ставлення* до питання присутності НАТО в регіоні. Певним чином унікальним можна назвати сьогоднішнє позиціонування Угорщини, дії та риторика керівництва якої останнім часом зазнали критики як серед найближчих сусідів у Центральній та Східній Європі, так і у Європі загалом.

Незважаючи на згадані відмінності та характерні особливості, держави Бухарестської дев'ятки *об'єднує належність до Північноатлантичного альянсу та системи його колективної оборони*, а також розуміння того, що існують уразливості держав перед безпековими загрозами. Незважаючи на риторику, суперечливі заяви та ситуативні рішення окремих політичних діячів, усі держави В9 після 2014 р. *усвідомили загрозу з боку РФ і переглянули політику щодо цієї держави*, що прямо чи опосередковано задекларували в оновлених відтоді стратегічних документах. Тож на зустрічах В9 ідеться про *узгоджене бачення державами регіону необхідності вдосконалення елементів безпекової архітектури саме в рамках членства в Альянсі*. Отже, можемо зазначити спільні та узгоджені інтереси держав В9 як представниць східного флангу НАТО. Це, зокрема:

- посилення передової присутності Альянсу на східному фланзі;
- відповідність майбутньої Стратегічної концепції НАТО-2030 сучасним безпековим реаліям, а також адаптації її положень до *безпекового контексту для кожної держави-члена*;
- посилення національної стійкості союзників;
- підвищення синергії та оперативної сумісності серед держав – як В9 зокрема, так і НАТО загалом.

Результати саміту В9 від 10 червня 2022 р.

Спільні інтереси держав В9 на тлі сьогоднішніх подій у регіоні знайшли втілення в ухваленій за результатами саміту в Бухаресті декларації⁶. Передусім, широкомасштабна воєнна агресія РФ проти України, яку країни – учасниці саміту рішуче засуджують, була визнана **«найбільшою загрозою євроатлантичній безпеці за останні десятиліття»**. Держави В9 закликали Росію змінити агресивну поведінку, вивести свої збройні сили з України, визнати відповідальність за воєнні злочини. Сторони (включно з Угорщиною, яка була представлена президенткою Каталін Новак) підкреслили свою

⁶ Див.: URL: <https://www.presidency.ro/en/media/press-releases/declaration-of-the-heads-of-state-bucharest-9-meeting-bucharest-june-10-2022?fbclid=IwAR3o0f47F6rzmmZUvBR-qmydRvL-XZWm8ML5IF-q87LlJhP0BkACpzppQtw>

незмінну підтримку євроатлантичних прагнень України, а також її інтеграції у Європейський Союз (що в контексті очікування надання статусу кандидата на вступ до ЄС важливо для України найближчим часом). Держави В9 розглядають сильну й демократичну Україну важливою для безпеки та стабільності у Європі.

Окрім очевидної позиції держав В9 щодо підтримки України, важливими пунктами в декларації стали питання, пов'язані з очікуваннями сторін від безпекової політики Альянсу. Показовим є пункт про те, що НАТО **«має зробити необхідні висновки щодо своїх відносин з Росією»**.

Підкреслюється, що Альянс відреагував на воєнну агресію РФ активізацією оборонних планів, зміцненням позицій стримування та оборони на суші, у повітряному просторі й на морі, також і завдяки **збільшенню присутності на всьому східному фланзі: від Балтійського до Чорного моря**. Згадується й про створення чотирьох нових бойових груп у Болгарії, Угорщині, Румунії та Словаччині, а також посилення тих, що вже існують у Польщі та державах Балтії. При цьому держави В9 з метою усунення майбутніх загроз безпеці прагнуть **посилувати позиції стримування та оборони в рамках усього східного флангу** із можливістю переважати в усіх оперативних сферах.

Серед механізмів досягнення цієї мети: багаторівнева присутність союзників, оперативна сумісність та боєздатність сил у мирний час, удосконалення механізмів командування, зміцнення військової інфраструктури (протиракетної, протиповітряної оборони, стійкість ланцюгів постачання палива тощо). Згадуються також гібридні загрози, на які звертається увага в контексті необхідності посилення стійкості. Ключовим моментом є декларування державами В9 важливості довготривалих трансатлантичних зв'язків і **готовності союзників «захищати кожен дюйм території НАТО»**. Згідно з узгодженою позицією держав В9 нова Стратегічна концепція Альянсу має відображати нову безпекову реальність, що виникла внаслідок широкомасштабної війни Росії проти України. РФ у документі має бути визначена як **найбільш значуща пряма загроза євроатлантичній безпеці**, а НАТО має зосереджуватися на забезпеченні ключової мети – **колективної оборони**.

Крім того, у декларації держави В9 зазначили про подальшу підтримку політики «відкритих дверей» Альянсу, вітаючи суверенні рішення Фінляндії та

Швеції щодо подання заявки на членство, підтвердили відданість суверенітету й територіальній цілісності Молдови та Грузії, підтримали Боснію і Герцеговину як державу-кандидата тощо. Учасники саміту планують і надалі виділяти щонайменше 2 % ВВП на оборону до 2024 р. з можливістю збільшення відповідних витрат у майбутньому.